

حضرت داوود علیه السلام

چرا خداوند به داوود(ع) درباره اجتناب از گناه هشدار داد؟

از آنجا که ما انبیاء الهی را معصوم می‌دانیم، پس چگونه ممکن است یک نبی از نفس خود پیروی کند؟ در حقیقت نکته نهفته در بیان آیه شریفه، لحظه‌ای توجه به افکار نفسانی ذهن بوده است.

از آنجا که ما انبیاء الهی را معصوم می‌دانیم، پس چگونه ممکن است یک نبی از نفس خود پیروی کند؟ در حقیقت نکته نهفته در بیان آیه شریفه، لحظه‌ای توجه به افکار نفسانی ذهن بوده است.

به گزارش خبرگزاری بین‌المللی قرآن (ایکنا)، علیرضا خاوری، از شاگردان آیت‌الله‌العظمی غروی علییاری، در سلسله یادداشت‌هایی به موضوع سیر الی الله و منازل و مقتضیات آن پرداخته است. این یادداشت‌ها بر اساس دیدگاه استاد وی آیت‌الله غروی علییاری تدوین می‌شود و اختصاصاً در اختیار خبرگزاری ایکنا قرار می‌گیرد. در ادامه یادداشت جدید وی را بخوانید:

همان‌طور که پیش از این نیز اشاره شد توبه مراتبی دارد و انسان پس از طی مراتب لازم به مرتبه توبه نصح خواهد رسید. انسان نادم در گام نخست به مرتبه توبه عالم وارد شده و تلاش می‌کند تا هرگز به گناه باز نگردد.

در ادامه پس از ایمن شدن از برگشت به گناه می‌کوشد تا حقوق بندگان خدا و منافع عمومی را همچون منافع خود بداند، از این رو در امر توبه گامی دیگری به جلو برداشته و به مرتبه توبه اوسط وارد می‌شود. سعود از این رتبه به درجه دیگری که توبه خاص نام دارد، بدون شک مربوط به بندگان خاص خداوند متعال است. در یادداشت کنونی نیز به بحث و تفسیر توبه خاص می‌پردازیم.

مرتبه توبه خاص چیست؟

جمعی از بندگان صالح خدا اگر لحظه‌ای توجه به نفس پیدا کنند، فوراً ذهن خود را به خداوند معطوف می‌کنند. این گروه از اهل تقوی می‌کوشند تا حتی یک لحظه از عمر خود را در اسارت افکار نفسانی سپری نکنند. شرط ورود به این درجه آن است که انسان همواره خود را در محضر حق تعالی بداند بداند که پروردگار عالم بر گفتار و کردار وی حاضر و ناظر است. موضوع توبه در این گام مربوط به زمانی می‌باشد که جناب انسان لحظه‌ای دچار غفلت شده و افکار نفسانی در ذهن او شکل می‌گیرد. از این رو شخص برای اینکه مبدا افکار نادرست در اعمال صالح او خللی ایجاد کنند، مجدداً توبه کرده و خود را از بند نفس آزاد می‌کند. در نتیجه اگر انسان تائب لحظه به لحظه از بیم اینکه در دام نفس گرفتار نشود، همواره در حال توبه کردن است. عرفای شریف اسلام نیز این دسته از تائبین را تائب خاص می‌نامند.

آثار توبه خاص

خالص کردن اعمال صالح از نتایج اولیه توبه خاص است. بسیار رایج است که انسان نمی‌تواند با توجه کامل خداوند نمازهای خود را به جا آورد. شخصی که در امر توبه به درجه توبه خاص رسیده با توجه کامل به باری تعالی نماز خود را به جا آورده و اسرار نماز را به میزان ظرفیت خود درک می‌کنند. برای نمونه از عارف ربانی حضرت آیت الله العظمی ملکی تبریزی نقل شده است که ایشان به شاگردان خود فرموده‌اند: «این نماز نیست که ما می‌خوانیم رفع تکلیف است، قیام و قعود است، صورت نماز است نه سیرت نماز، به خدا قسم اگر ما دو رکعت نماز بخوانیم همه مشکلاتمان حل می‌شود و دیگر در عالم حجاب نمی‌مانیم».

همچنین روزی فخر عالم عرفان، امام خمینی(ره) در جمع اهل معرفت فرمودند: «انسان باید در نماز خاضع و خاشع باشد. توجه به غیر است که ما را از درک حقایق نماز محروم می‌کند. انسان اگر دو رکعت نماز با توجه کامل به باری تعالی به جا آورد حقیقت الهی نماز را درک خواهد کرد.

رسیدن به درجه توبه خاص کلید درک اسرار نهفته در اعمال صالح است. قلبی که توجه به غیر پیدا کند، اصولاً قلبی مرده است. قلبی که حیات دارد از ما سوی الله منقطع می‌باشد. علت اینکه عرفا گفته‌اند همیشه باید در حال رویت جمال و جلال و کمال حق باشیم همین است و کشف اسرار پس از رسیدن به مرتبه توبه خاص می‌سر خواهد بود.

توبه خاص از منظر قرآن

قرآن مجید در آیات متعددی به انسان متذکر شده است که انسان نباید از یاد پروردگار خود غافل شود. از جمله آیات مورد نظر می‌توان به آیه شریف «يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ» ای داوود ما تو را در زمین خلیفه [و جانشین] گردانیدیم پس میان مردم به حق داوری کن و زهار از هوس پیروی مکن که تو را از راه خدا به در کند در حقیقت کسانی که از راه خدا به در می‌روند به [سزای] آنکه روز حساب را فراموش کرده‌اند عذابی سخت خواهند داشت» ۲۶ از سوره مبارکه ص اشاره کرد. نکات بسیار ظریفی در بیان آیه فوق نهفته است. برای مثال خداوند متعال به نبی خود حضرت داوود(ع) متذکر می‌شوند که «از هوس پیروی نکن».

از آنجا که ما انبیاء الهی را معصوم می‌دانیم، پس چگونه ممکن است یک نبی از نفس خود پیروی کند؟ در حقیقت نکته نهفته در بیان آیه شریفه لحظه‌ای توجه به افکار نفسانی ذهن بوده است و عرفا شریف اسلام نیز از عدم غفلت از حضور پروردگار به

عنوان درجه توبه خاص یاد می‌کنند.

انسان پس از عبور از مراحل اولیه توبه حتی در ذهن خود نمی‌تواند از لحظه‌ای از یاد حق غافل شود. رویت جمال حق برای تأیید خاص باید همیشگی باشد. مظاهر حق برای این گروه از اهل تقوی دائمی بوده و اگر آن‌ها لحظه‌ای از این اتصال انقطاع پیدا کنند با توبه به پروردگار خود باز می‌گردند.

دیدگاه آیت الله غروی علییاری پیرامون توبه خاص

اولین اثر توبه حب الله و اثر دوم معرفت به الله است. در اینجا سوالی مطرح بوده به این عنوان که معرفت مقدم است یا حب عندالله؟ پیرامون این سوال مباحث بسیاری در بین علمای اسلام مطرح شده و عده‌ای از عرفا بر این باورند که اول حب است بعد معرفت، و بر عکس عده‌ای دیگر می‌فرمایند اول معرفت الله است بعد حب الله است.

استاد بزرگوار ما حضرت آیت‌الله العظمی غروی علییاری بر این باورند که اول باید حب الهی را به‌دست آورد که این موضوع خود حب اولیاء الهی را نیز در بر می‌گیرد. ایشان معتقدند که توبه خاص انسان را به ترتیب بهحب، محبت، مودت و معرفت الهی می‌رساند.

اثر دیگر توبه خاص توفیق انجام عمل صالح است. برخی افراد در پی شکست دنیوی خود مرتباً از اقبال بد شکایت می‌کنند. چنین اشخاصی با بازنگری در اعمال خود و تلاش برای رسیدن به مراتب بالای توبه می‌توانند با بهره از نور هدایت الهی تحولی خاص در زندگی خود ایجاد کنند. به طور کلی انجام عمل صالح به چند موضوع نماز، روزه، انجام مستحبات و کمک به نیازمندان محدود نبوده و خود اقسامی مختلفی دارد.

از این رو انسان باید ابتدا با عدم توجه به غیر نسبت به حکمت اعمال آگاه شود تا در ادامه تشخیص دهد در هر زمان و مکان چه عملی می‌تواند برای وی حکم عمل صالح را داشته باشد.

علیرضا خاوری، از شاگردان آیت الله العظمی غروی علییاری